

Mitäi
Eeva
Loerretto
todella
sanoi?

SUVI AHOLA

Suvi Ahola

MITÄ
EEVA JOENPELTO
TODELLA
SANOI?

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Teos on saanut tukea Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunnalta, Suomen tietokirjailijat ry:ltä sekä WSOY:n kirjallisuussäätiöltä.

© SUVI AHOLA JA WSOY 2021
ISBN 978-951-0-45202-8
PAINETTU EU:SSA

Sisällys

SUURI NAINEN, SUURI TUOTANTO II

NAISEKSI KASVAMISESTA 20

Muistan istuneeni pienen ritisevän kamiinan ääressä

(*Miten kirjani ovat syntyneet*, 1969) 33

Ja sitten kävi niin kuin arvata saattoi

(*Neito kulkee vetten päällä*, 1955) 35

Ukko hengitti niin että sen kuuli

(*Viisaat istuvat varjossa*, 1964) 37

Nähtävästi hain jonkinlaista isähahmoa

(Panu Rajalan kirjailijahaastattelusta 1974) 39

Keskenkasvuinen tyttö istui pöydän ääressä lukemassa

(Julkaisematon tekstikatkelma, päivätty 14.7.2002,
kuuluu SKS:n kirjallisuusarkistossa säilytettävään
Eeva Joenpellon arkistoon) 42

Voi ei, olen jo kahdeksantoista (*Missä lintuset laulaa*, 1957) 44

Hän oli sammunut, hänet oli ajettu loppuun

(Lehtitekstikokoelmasta *Naisten kesken*, 1962) 46

Ei se voinut olla mikään elämisen tarkoitus, ei

naisellekaan (*Vetää kaikista ovista*, 1974) 48

Hänet valtasi jonkinlainen hurma melkein

(*Jottei varjos haalistu*, 1986) 49

Toisena päivänä olen herkkä ja turvaton, toisena sitkeä
ja voimakas (Totuusleikki *Anna*-lehdessä 1974) 51

MIESTEN MAAILMASTA 56

Vai on isäpappa tulossa? (*Tuomari Müller, hieno mies*, 1994) 71

Isä oli seissyt pihalla vastassa isona ja mustana

(*Ei ryppyä, ei tahraa*, 1989) 72

Sinä vain ajattelet itseäsi ja taloasi

(Eeva Autere: *Tulee sittenkin päivä...*, 1950) 74

Eikä häntä saanut koskettaa (*Rikas ja kunniallinen*, 1984) 75

Isä oli sankari, mies oli sanonut (*Kipinöivät vuodet*, 1961) 77

Hän halusi elää ja sitten, niin, kuolla

(*Elämän rouva, rouva Glad*, 1982) 78

Minulla on ajokoiran vatsa (*Viisaat istuvat varjossa*, 1964) 80

Kaiken oli uskonut voivansa hallita

(*Eteisiin ja kynnyksille*, 1980) 81

Hirviijahtiin he ovat kiiruhtamassa, työhön heidät on

patistamalla patistettava

(*Miten kirjani ovat syntyneet*, 1968 ja 1969) 82

Kyllä Oskari Hänninen oli hyvin tosissaan

(Panu Rajalan kirjailijahaastattelusta 1975) 85

Että kerrankin sai olla rauhassa (*Johannes vain*, 1952) 86

RAKKAUDESTA, AVIOLIITOSTA JA PERHEESTÄ 88

Silmät hehkuvina ojensi nainen kätensä miehen niskan

taakse (*Kaakerholman kaupunki*, 1950) 105

Helmi oli yhä edelleen hakenut, ja luullut löytävänsä

(*Neito kulkee vetten päällä*, 1955) 106

Naisen täytyy aina jakaa itseään

(Kirsti Laurilan haastattelusta *Viuhka*-lehdessä 1963) 108

Jännittynyt ihminen ei haukottele

(Panu Rajalan kirjailijahaastattelusta 1975) 110

Jokin minussa on vialla, Salme ajatteli

(*Vetää kaikista ovista*, 1974) 115

Kun on vieraannuttu (julkaisematon runo, päivätty 18.10.1973,

kuuluu SKS:n kirjallisuusarkistossa säilytettävään

Eeva Joenpellon arkistoon) 116

Ja se ruoho vaati kasvaakseen heidät kokonaan

(*Kivi palaa*, 1953) 119

YHTEISKUNNASTA JA SIINÄ VAIKUTTAMISESTA 121

Nainen kaivoi hänen suustaan roskat pois ja pani
leipää tilalle (*Neito kulkee vetten päällä*, 1955) 136

Nouseva tehdaspaikkakunta veti puoleensa kaikenlaisia
yrittäjiä (*Miten kirjani ovat syntyneet*, 1969) 138

Miten vähän hänelle oli annettu, ja kaikki häneltä
oli viety (*Kaakerholman kaupunki*, 1950) 140

Jos tuntee sääliä, sen on kirkastettava kirjailijan
näköä (Esitelmä, 1980-luku) 142

Parantakaa sosiaalisia oloja
(*Ritari metsien pimennosta*, 1966) 143

Pahuus ja kovuus saisivat pitää paikkansa
(*Vesissä toinen silmä*, 1971) 144

Ja oli myös monenlaista nälkää (*Vetää kaikista ovista*, 1974) 145

Tämä liike-elämän laki päti muuallakin kuin
pankeissa (*Eteisiin ja kynnyksille*, 1980) 147

Mahdollisuus estää ilmiselviä kulttuuriskandaaleita on
julkisuuden hyvä puoli, ehkä ainoa
(Esitelmäluonnoksesta 1990-luvulla) 148

Kirjailijan vaikutusvallan on oltava kirjoissa
(Artikkelista »Ammattikirjailijan kompastuskivet»,
Parnasso 1978) 150

KIRJOITTAMISESTA JA KIRJAILIJANTYÖSTÄ 152

Joudun säännönmukaisesti syöstyksi siihen viimeiseen
huoneeseen (*Miten kirjani ovat syntyneet*, 1969) 164

Jopa semmoinen asia kuin voimistelu on otettava mukaan
(Pirkko Saarisen luovuushaastattelusta 1973) 168

Sitten otan teippirullan ja teippaan rystyset
(Ilse Raution haastattelusta *Helsingin Sanomissa* 1994) 170

- Olen länsiusmaalainen kirjailija vanhakantaisimmillaan
(Artikkelista »Kotiseudun kollektiivinen muisti»,
Helsingin Sanomat 1994) 171
- Käskin väsyä, mutta hän tunsikin ajatus juoksi
(*Eteisiin ja kynnyksille*, 1980) 174
- Oma kuva lehdessä ja kehuminen, se panee sekaisin
(*Syyskesä*, 1960) 176
- Julkisen naisen armottomat teesit
(Kolumni *Anna*-lehteen 1974) 178
- Jokapäiväisessä elämässä, lähimmäisenä, kirjailija on tosi ikävä
ihminen (Esiteelmästä »Kirjailija lähimmäisenä», 1977) 182
- No, se oli sitä aikaa se, nyt vastaisin toisin
(*Vesissä toinen silmä*, 1971) 188
- Mistä on peräisin uuden kirjallisuuden tyyli?
(Tekstistä »Romaani, ilo ja huolen aihe», 1980-luku) 191
- Toivottavasti lukijoiden jalansijat pitävät
(Finlandia-palkintopuhe 7.12.1994) 195

LUONNOSTA JA ELÄIMISTÄ 197

- Elokuun ilta (Runo, päivätty 25.4.1938,
kuuluu SKS:n kirjallisuusarkistossa säilytettävään
Eeva Joenpellon arkistoon) 205
- Edelleen polku umpeutui heidän takanaan, yhä kasvit olivat
hurjia ja elinvoimaisia (*Ei ryppyä, ei tahraa*, 1989) 206
- Se joka oli aamun elänyt eli sitä koko päivän
(*Johannes vain*, 1952) 208
- Vedestä kuului läiskähdys niin kuin silkkiuikku olisi
pudonnut pesästään (*Missä lintuset laulaa*, 1957) 210
- Mäyräkoira on hyvin itsenäisten, jopa itsepäisten ihmisten
koira (Käsikirjoituksesta tv-elokuvaan, 1970) 212
- Sika aukaisi pikkuiset, valkoiset silmänsä ja katsoi
häneen (*Jottei varjos haalistu*, 1986) 216

Lihan ympärillä pyörivät Rallin joulutunnelmat

(*Ralli*, 1959) 220

VANHENEMISESTA JA ELÄMÄN LOPUSTA 224

Oli varaa olla ajattelematta mitä muut ihmiset sanoivat

(*Neito kulkee vetten päällä*, 1955) 240

Minä en ole koskaan ollut näin voimissani

(*Kipinöivät vuodet*, 1961) 242

Sanoin, että minulla on ainakin eniten elämän antamia rypyjä

(»Eeva Joenpellon viikko» *Anna*-lehdessä 1975) 246

On kukittu kerta, nyt on tuleentumisen, sadonkorjuun

aika (Pakinasta *Jaana*-lehdessä 1977) 250

Mitä vanhemmaksi tuli, sen runsaammaksi kävi kaikki

(*Kuin kekäle kädessä*, 1976) 254

Näen yksinäisen vanhuuden edessäni

(Haastattelusta *Jaana*-lehdessä 1976) 256

Ettei ihmine sais tämmöttis vanhentuu ja sit viäl juur yksinä

(*Sataa suolaista vettä*, 1978) 257

Hän käveli suljettujen ovien sisällä vanhojen tavaroittensa

keskellä (*Avoim, hellä ja katumaton*, 1991) 260

Kun ihminen jaksaa olla tyyni, hän on kasvanut täyteen

mittaansa (Haastattelusta *Eeva*-lehdessä 2001) 262

EEVA JOENPELLON ELÄMÄ JA TEOKSET 264

LÄHTEET 266

Suuri nainen, suuri tuotanto

EN MUISTAAKSENI koskaan tavannut kirjailija Eeva Joenpeltoa. Sanon »muistaakseni», koska olen varmasti ollut läsnä samoissa kirjallisissa tapahtumissa kuin hän; aloitinhan työni *Helsingin Sanomien* kulttuuritoimittajana jo vuonna 1984, ja silloin Joenpelto (1921–2004) oli kirjailijana ja kulttuurivaikuttajana yhä uransa huipulla. En kuitenkaan ikinä keskustellut hänen kanssaan kunnolla, saati tutustunut häneen. Minä olinkin 1980-luvun alussa 25-vuotias, hän yli kuudenkymmenen.

En kokenut hänen silloin kirjoittamiaan romaaneja kovin läheisiksi: ne kertoivat keski-ikäisistä, hyvin toimeentulevista ihmisistä ja liike-elämän koukeroista. Siksi yllätyinkin, kun löysin *Helsingin Sanomien* leikearkistosta oman arvioni hänen romaanistaan *Jottei varjos haalistu* (1986). Olin unohtanut sen kokonaan! Arvio oli kiittävä, ja tekstistä huomasin, että olin kirjoittanut sen vaikuttuneena, liikuttuneenakin. En enää ihmetellyt, miksi nyt kesällä 2020, lukiessani koko Joenpellon tuotannon uudelleen läpi, juuri tuo romaani teki niin syvän vaikutuksen.

KUN MINUA PYYDETTIIN kokoamaan tämä kirja, kustantamossa ajateltiin ehkä alkuvuodesta 2019 julkaisemaani *Mitä Minna Canth todella sanoi?* -teosta. Se ilmestyi Canthin juhlavuonna, yhtenä monista tavoista palauttaa 175-vuotiaan naiskirjailijan merkitys ja monipuolinen tuotanto suomalaisten mieliin.

Tänä vuonna vietetään toisen suuren naiskirjailijan juhlaa: Eeva Joenpelto täyttäisi sata vuotta, jos hän eläisi.

Siksi käsillä on samaan tapaan koottu teos. Suuren osan siitä kattavat katkelmat Joenpellon romaaneista mutta myös muista kirjoituksista kuten puheista, esitelmistä ja lehtiartikkeleista. Mukana on tekstiksi litteroitua puhetta, joka on peräisin hänestä tehdyistä laajoista kirjailijahaastatteluilta, samoin katkelmia haastatteluilta, joita tehtiin aikakaus- ja sanomalehtiin.

Joenpellon oman tekstin lomaan olen kirjoittanut lyhyitä esseitä, joissa käyn läpi hänen pitkää uraansa, tulkitsen teoksia ja pohdin pitkän ja aktiivisen mutta myös suuria menetyksiä sisältäneen elämän suhdetta niihin. Toiveeni on ollut tehdä sisäänheittotuote Joenpellon satavuotisjuhlintaan ja vielä enemmänkin: houkutella suomalaiset uudelleen Eeva Joenpellon luki-joiksi. Sen hän toden totta on ansainnut.

Onhan kummallista, että yksi aikansa kiitetyimmistä ja palkituimmista kirjailijoista, jonka teoksia on myyty Suomessa toista miljoonaa nidettä, on jo jäämässä lukijakunnalta unohduksiin. Kun kyselin Joenpellostä nuoremmilta kriitikkollegoiltani, kaikki toki

tunnistivat kirjailijan nimen, mutta hänen romaanejaan ei ollut lukenut kukaan. Ei edes neliosaisen Lohja-sarjan aloittajaa *Vetää kaikista ovista* (1974), josta on otettu vuosien kuluessa yksitoista painosta ja jota on myyty pökerryttävät 140 000 kappaletta.

EHKÄ YHTENÄ SYYNÄ unohdukseen on – paradoksaalista kyllä – juuri Joenpellon tuotannon muhkeus. Se on sekä pitkä että laaja, kaikkiaan 26 romaanin mittainen. Salanimellä Eeva Helle kirjoitettu esikoisteos ilmestyi jo 1946, viimeinen romaani *Uskomattomia uhrauksia* yli puoli vuosisataa myöhemmin eli 2000. Tällaista teosmäärää on äkkiseltään hankala hahmottaa. Lukijan pitäisi oikeastaan olla varttunut sen rinnalla, samassa tahdissa kirjailijan kanssa.

Lisäksi kirjat ovat keskenään hyvin erilaisia. Mukaan mahtuu niin tiiviitä pienenisromaaneja kuin laajaa historiallista epiikkaa, maaseuturrealismia, keskiluokan ja liike-elämän kuvauksia, psykologista naisen elämän ja perhesuhteiden tarkastelua, koiran muotokuvakin.

Laajuus ja monipuolisuus yllättivät myös minut, kun hankin kirjahyllyyni koko Joenpellon tuotannon ja aloin lukea sitä läpi, kertyihän sivuja liki kahdeksantuhatta. Suuri osa kirjoista oli peräisin äitini kirjahyllystä: 93-vuotiaana hän onkin tyypillinen Joenpelto-lukija, joka on seurannut tämän uraa 1960-luvun alusta sen loppuun asti. Puuttuvat teokset löysin antikvariaateista, joissa niitä todella näyttää riittävän. Osasta sain leikata sivutkin auki paperiveitsellä.

Tunnustan: minulle Joenpellon varhaistuotanto oli tätä ennen vieras. Olin alkanut lukea häntä vasta lukioiässä, 1970-luvulla, kun neliosaisesta Lohja-romaanisarjasta tuli Suomeen monivuotinen best-seller.

Kun nyt ensi kertaa tutustuin lapsesta naiseksi varttuvaan Helmiin romaanissa *Neito kulkee vetten päällä* (1955) tai *Syyskesä*-romaanin (1960) kolmiadraamassa kituvaan nuoreen naiskirjailijaan Maireen, minua suorastaan suututti, etten ollut lukenut heistä parikymppisenä kirjallisuudenopiskelijana. Ja vähän myöhemmin, juuri silloin 1980-luvulla, olisin taatusti vaikuttunut Joenpellon ankarista avioliittokuvauksista tai hänen tavastaan ruotia äidin ja aikuisen tyttären suhteita. *Kipinöivissä vuosissa* (1961) keski-ikää lähestyvän naisen kiihkeän, onnettoman rakkaussuhteen kuvaus toi mieleeni monta nykyään vaikuttavaa kirjailijaa, etenkin italialaisen Elena Ferranten.

Harmittaa, että tämä kaikki oli mennyt minulta ohi: uskon, että otollisin nuoren Eeva Joenpellon romaanien lukija on itsekkin nuori. Silti olen kiitollinen siitä, että sain tässäkin iässä, yli kuusikymmenvuotiaana, uppoutua varhaisten romaanien kiihkeisiin, aistillisiin ja yhteiskuntakriittisiin tunnelmiin. Kiinnostavaa oli oivaltaa kunnolla sekin, että lähihistoriallinen epiikka on vain yksi osa hänen tuotantaan.

Toki sen lukeminen alusta loppuun oli sukellus Suomen historiaan – kertovathan viimeisetkin teokset ajasta ennen sosiaalista mediaa, pakolaisia ja yhteiskun-

nan uutta polarisaatiota. Sukellus oli viihdyttävä, sillä Eeva Joenpelto jos kuka osaa kertoa vetäviä tarinoita. Päällimmäiseksi jäi kuitenkin tunne siitä, että sai katsoa tuttua historiaa uudesta aukosta.

On selvää, että Joenpelto on voimallisesti avartanut käsityksiä itsenäistymisen ja sisällissodan jälkeisistä vuosista ja jo sen takia ansainnut paikkansa yhtenä tärkeimmistä suomalaisen 1900-luvun kuvaajista.

En silti pidä määritelmästä »naispuolinen Väinö Linna», jota Joenpellosta on joskus käytetty. Vertaaminen Linnaan on ylipäättään turhaa. Joenpellon käyttämä paletti on tyystin erilainen, värikkäämpi.

Joenpelto on itse vastustanut leimaa »vahvojen naisten kuvaajana», mutta sellainenkin hän kiistämättä on. Romaanien kavalkadi erilaisista, eri-ikäisistä, eri tavoin vahvoista naisista on vaikuttava: pikkutyttöistä seniileihin eukkoihin, äideistä ja amatsoneista hirviöihin, alistetuista vaimoista itsenäisiin taiteilijoihin. Heidän rinnallaan on kuitenkin koko joukko yhtä persoonallisia, välillä pelottavia tai sitten surkeita ja helläluonteisia miehiä. Suomalaisen miehen elämästä Joenpelto on kertonut varmasti yhtä monipuolisesti kuin naisten kokemuksista.

LUKIESSA VOIMISTUI koko ajan näkymä myös siihen, miten kirjailija hioo työkaluaan toimivammaksi ja kehittyi sen käyttäjänä. Uran ensimmäiset teokset olivat selvästi harjoittelukappaleita, mutta jo 1950-luvun alun kirjojen lukijalla on tunne, että Joenpelto tietää,

mitä ja miten hän haluaa kirjoittaa. Hän oli alusta asti sekä ammattimaisen tehokas että ammatillisesti kunnianhimoinen kirjailija.

Silti 1970-luvulla tehdyistä kirjailijahaastatteluista käy esille, että hän oli monesti hyvinkin epävarma työnsä ja sen tason suhteen. Vielä järkyttävämmin haastattelut kertovat siitä, miten elämä koettelemuksineen ruhjoi tiensä teoksiin: Joenpelto puhuikin kirjoistaan »onnettomuuksien metamorfooseina». On hämmästyttävää, että oman elämän käyttäminen myös avoimen terapeutisesti johti taiteellisesti niin korkeatasoisiin lopputuloksiin.

Tässäkin näkyy piirre, joka minusta luonnehtii Eeva Joenpeltoa parhaiten: syvä ristiriitaisuus. Se näkyy teoksissa, joiden henkilöt haluavat yhtä ja tekevät toista, hakkaavat päätään seinään vaikka tietävät sen olevan turhaa, satuttavat silloinkin kun haluavat koskettaa kauniisti. Se näkyy myös hänen omassa persoonassaan, joka pyrki nuoresta pitäen jonkinlaiseen täydellisyyteen ja komean julkisivun ylläpitämiseen, vaikka takana oli syviä henkilökohtaisia murheita ja menetyksiä.

KIRJOITTAESSANI TEKSTEJÄ, joissa pohdin, mitä Joenpelto ajatteli naiseudesta, mieheydestä ja ihmisyydestä, yhteiskunnasta, luonnosta tai omasta kirjailijantyöstään, huomasin, ettei hänen tuotantoaan ole kovin laajasti tutkittu. Sellaiseen satavuotias kirjailija onkin varmasti vielä liian nuori.

Kaksi tuoretta elämäkertaa on kuitenkin kirjoitettu. Niihin olen tukeutunut vahvasti ja siksi olen kummankin tekijälle, Tiina Mahlamäelle ja Helena Ruuskalle, syvästi kiitollinen. Minua ihastutti, miten erilaisia elämäkerrat keskenään ovat: Mahlamäen (joka on tehnyt Joenpellon Lohja-sarjasta myös väitöskirjan) *Kuinka elää ihmisiksi?* (2009) on kunnioittavampi, Ruuskan *Elämän kirjailija Eeva Joenpelto* (2015) viileämpi ja kärjekkäämpi. Suosittelen molempia elämäkertoja lämpimästi lukijoille, jotka haluavat tietää Eeva Joenpellosta vielä enemmän. Ne sisältävät monta kiinnostavaa huomiota, käännettä ja anekdoottia, jotka jäävät tässä kirjassa kertomatta.

Mitä Eeva Joenpelto todella sanoi? valottaa kirjailijan monia puolia hänen omien tekstiensä kautta. Valintani laajasta materiaalista ovat poimintoja niistä. Kun valikoin samaan tapaan Minna Canthin ajatuksia edelliseen teokseeni, käytössä oli Helle Kannilan muhkea kokoelma hänen kirjeitään. Joenpellolta ei ole jäänyt samanlaisia yksityisiä tekstejä, eikä laajoja kirjailija-haastattelujakaan voi verrata niihin. Vaikka tuntikausien nauhoituksista aistii intensiivistä läsnäoloa ja oman mielen, tunteiden ja kokemusten avaamista, kyse on kuitenkin järjestetyistä tilanteista, joissa vastakkain ovat kirjailija ja haastattelija, eivät esimerkiksi äiti ja lapsi tai kaksi läheistä ystävää niin kuin Canthin kirjeenvaihdossa.

Sekin käsitys tätä kirjaa tehdessä vahvistui, että Eeva Joenpelto pyrki läpi uransa ohjailemaan ja hal-

litsemaan julkisuuskuvaansa ja että hän onnistui siinä varsin hyvin. Hän oli aikansa megajulkkis, suomalaisen kirjallisuuden *grande dame* ja kulttuurielämän vaikuttaja. Häneen ja hänen lähipiiriinsä liittyvistä ikävistä asioista kuten avioerosta ja aikuisten lasten kuolemasta julki pääsi useimmiten se kertomus, jonka hän oli itse rakentanut.

MINNA CANTH -KIRJAN ESIPUHEESSA kerroin, miten minusta välillä tuntuu siltä kuin kohteeni seisoi aivan takanani ja hengittäisi hiljaa. Eeva Joenpellosta tuntemukseni on toisenlainen. Häntä en kuvittele ihan lähelleni vaan viereiseen huoneeseen, josta avoimen oven kautta kuuluu välillä ääniä. Kirjoituskoneen naputusta tietysti, samoin tulitikun raapaisuja, kun tupakka sytytetään, ja takasta palavien puiden huminaa ja rätinää. Kirjoitustyöni edetessä olen ollut kuulevinani välillä huokailua, välillä puuskahduksia ja toisinaan, kun olen kokenut oivaltavani jotain mielestäni jännittävää, myös matalaa, raakkuvaa naurua. Se on kuulostanut hyväntahtoisen ivalliselta, mutta ei ilkeältä. ’

Tuntuu siltä kuin olisin koko ajan käynyt hiljaista vuoropuhelua Eeva Joenpellon kanssa ja välillä päässyt häntä aika lähelle. Onhan ikäerommeikin pienentynyt: kun hän 1980-luvulla oli minua liki neljäkymmentä vuotta vanhempi, nyt eroa on enää parikymmentä vuotta.

Siksi löytyy hyvin samanlaisia elämäkokemuksia ja menetyksiäkin. »On nähnyt, millainen pesä tämä maailma oikein on!», sanoi Joenpelto 1990-luvulla lehtihaastattelussa. Tunnistan tunteen oikein hyvin.

Tapanilassa koronatalvena 2021

Suvi Ahola

Naiseksi kasvamisesta

NÄEN AURINKOISELLA pellonpientareella hiekkatien varressa pitkän, hoikan tytön, jonka vaaleat hiukset kesä on haalistanut liki valkoisiksi. Pari pientä kiharaa heiluu tuulessa.

Tyttö voisi olla kirjailija Eeva Joenpelto (1921–2004) nuorena. Samalla hän muistuttaa elävästi monia tämän romaanien päähenkilöistä: Sortin Annia *Kaakerholman kaupungissa* (1950), Helmi Virtasta *Neito kulkee vetten päällä* -romaanissa (1955), suuren 1970-luvun Lohja-romaanisarjan Anja Hännistä. Miljöökin on tuttu niin kirjoista kuin Joenpellon omasta elämästä. Hän syntyi 17. kesäkuuta 1921 Sammatin Myllykylässä, läntisellä Uudellamaalla, ja näille seuduille hän aikanaan sijoitti suuren osan laajasta romaanituotannostaan. Kaikkiaan se tarkoittaa 26 teosta.

JOENPELTO SYNTYI vauraaseen, sivistyneeseen maanviljelijäsukuun ja oli läpi varhaislapsuutensa huomioitu, rakastettu lapsi. Näin hän on itse monissa haastatteluisissa kertonut.

Toki ihmisen muisti on aina valikoiva, ja varsinkin elämästään hän kertoo usein tiettyä, joko myönteisen

nousujohteista tai päinvastoin vastoinkäymisiä korostavaa tarinaa. Myös Joenpellon kertomuksessa itsestään on monessa kohdin tarkoitushakuisuutta, ja sen ovat molemmat 2000-luvun elämäkerturit Tiina Mahlamäki ja Helena Ruuska tuoneet esiin.

Mutta kun Joenpelto on kertonut varhaisista vuosistaan lämpimästi, tarinan todenmukaisuutta ei ole syytä epäillä. Hyvän perusturvallisuuden ja itsetunnon tuottaneesta lapsuudesta todistaa mielestäni se, miten elävästi ja myötätuntoisesti hän on kyennyt kuvaamaan erilaisia, moneen yhteiskuntaluokkaan kuuluvia ihmisiä. Jos on ollut kaunaa isää, äitiä tai muuta perhettä kohtaan, se on otettu esiin ja pyritty selvittämään. Kirjailija ei ole ryhtynyt sen enempää uhriksi kuin tuomariksi.

Silti Eeva Joenpellon lapsuudessa oli monta murheellista varjoa, jotka kaikki siirtyivät aikanaan hänen teoksiinsa. Useaa niistä voi tosiaan pitää »onnettomuuksien metamorfoosina», kuten Joenpelto romaanijaan luonnehti *Miten kirjani ovat syntyneet* -teoksessa vuonna 1969.¹

Yksi synkkä varjo perheessä ja etenkin vanhempien ja lasten suhteessa oli alituisesti taustalla häilyvä kuoleman läsnäolo. Eeva-tyttären syntyessä seitsemän vuotta vanhemman Erkki-veljen pikkusiskoksi Emil ja Anni Joenpelto olivat jo menettäneet kolme lasta: esikoistytär

---

1 Teos perustui edellisvuonna Helsingin yliopistolla pidettyihin, suosittuihin kirjailijoiden yleisöluentoihin.

Alli oli kuollut 13-vuotiaana sisällissodan jälkeen 1919 espanjantautiin, Wiljo kolmivuotiaana umpilisäkkeen tulehdukseen ja Weikko pikkuvauvana rokkoon.

Toinen suuri murhe oli isää (ja tämän muitakin sisarusia) 1900-luvun alussa kohdannut sukuriita, jolla oli traagiset seuraukset.

Eeva Joenpellon isä Emil Werlander (myöhemmin Joenpelto) oli vanhempiansa esikoispoika, jonka piti perää 250-hehtaarin sukutila. Juuri kun Emil oli mennyt naimisiin, hänen ja isän suhteet kuitenkin tulehtivat, ja tilan saikin nuorempi veli Väinö. Emilin perintö kutistui vähiin, ja mieleinen tulevaisuus haihtui. Maanviljelijän ja tilallisen sijaan hänestä tuli kauppias, kun Emil ja Anni Joenpelto 1906 ostivat Sammatin Myllykylästä sekatavarakaupan.

Siellä Eeva Joenpelto siis varttui, pikkutyttöinä usein vanhempiansa seurana. Hän on kertonut saaneensa viettää kaupassa vapaasti aikaa viisivuotiaasta lähtien. Syrjässä istuvan tarkkailijan roolissa voi nähdä yhden lähtökohdan tulevalle kirjalliselle uralle.

Jos kauppiaaksi vasten tahtoaan joutunut Emil-isä joutui asettelemaan elämänarvonsa uuteen asentoon, Joenpellon sukutilallakin elämä muuttui dramaattisesti. Sukupolvenvaihdoksen yhteydessä uuden isännän vanhemmille oli taattu elinikäinen asumisoikeus, mutta pian kylällä levisi tieto, ettei heitä kohdeltu hyvin. Romaanissaan *Jottei varjos haalistu* (1986) Eeva Joenpelto esittää oman tulkintansa tapahtumista: isännän saita vaimo jättää syytinkitalossa asuvat appivanhem-

»Ei ole yksinäisempää ihmistä
kuin julkinen nainen.»

»Olen länsiuusmaalainen kirjailija
vanhakantaisimmillaan.»

EEVA JOENPELTO

tulkitsee naisen roolia miesten maailmassa ja julkisuuden paineissa, perhe-elämän ja yksin elämisen autuutta ja murhetta sekä kirjailijan ristiriitaista työn olemusta. Katkelmat Joenpellon romaaneista, haastatteluista ja esitelmistä paljastavat tarkkanäköisen ihmistuntijan, jolla oli tärkeä rooli Helsingin kulttuurielämässä mutta jolle Länsi-Uudenmaan Sammatti oli ominta maisemaa.

Suvi Aholan esseet valottavat Joenpellon persoonaa ja julkisuuskuvaavaa, jota hän tarkasti vaali, ja muodostavat teemoittain kirjailijan elämänkaaren.

	 9 789510 452028
www.wsoy.fi	84.2 ISBN 978-951-0-45202-8